

בס"ד

מחויבות והתחברות - טעימת 'רשות'

פורים הוא חג שונה ומוזר בנוף החגים של המסורת היהודית. בעוד ששאר החגים מחברים אותנו לערכים, לרעיונות ולעקרונות רוחניים הבאים מלמעלה למטה, הרי שחג הפורים מבקש לחבר אותנו לעצמנו. יש לומר שעצם התנועה הזו של חיבור אדם לעצמו מבטאת ערך רוחני משמעותי בעבודת ה', אלא שתנועתו היא מלמטה למעלה. מקומה של האותנטיות בפורים מורגש היטב: סעודת פורים בה "מחייב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" מאפשרת את פריצת הגבולות "המזיק את חברו מכח שמחת הפורים פטור מלשלים" (שו"ע או"ח סימן תרצ"ה, סעיף ב' בשם תרומת הדשן) ואת הפלת המחיצות שבין אדם לחברו ובין אדם לבין עצמו. וגם המסכות שאנו עוטים, לא פעם עשויות לספר משהו על החלומות שלנו, על הרצונות העמוקים שלנו - מה היינו רוצים להיות?

פורים מציף ומעלה ביתר שאת סוגיה חשובה ומשמעותית בעולם היהודי. היהדות היא מסורת של התחייבויות. המצווה היא השפה של התורה: כך היא מנחילה ערכים, מעצבת זהות, מעלה את האדם, מעניקה זכויות, מתקנת ומקרבת את האדם והעולם לקב"ה. אולם דווקא בעולם כזה המציב את ההתחייבות כתשתית של עבודת הא-לוהים - עולה שאלת האותנטיות וההתחברות ביתר שאת: מה מקומה של ההתחברות האישית והפנימית? **עד כמה ניתן לתת לה דרור? מה המחירים של חיים יהודיים ללא התחברות ואותנטיות ומה המחירים של חיים יהודיים ללא מחויבות?** על מנת לגשת לשאלה כבדת משקל זו, ננסה לעמוד בקצרה על החולשות והחוזקות של שתי התנועות הללו ומהן המקצבים שמבקשת התורה לנהל ביניהן?

בין הקטבים - מחויבות לעומת התחברות:

ראשית, ולפני הכל המחויבות מבטאת את המטרות ואת היעדים של החיים. אני מחויב כי זה חשוב, כי אני מצווה, משום שיש משהו גדול ממני בחיים. הדבר הזה נכון הן ביחסי האדם מול א-לוהיו והן ביחסי האדם מול החברה, למשל אזרח אל מול חוקי מדינתו. מחויבותו של אדם לשלם מיסים אינה דבר קל, ודאי לא דבר שאנחנו מתחברים אליו. אולם אנו מבינים שהמחויבות לשלם את המס היא נגזרת של מטרה גדולה יותר מהחיים הפרטיים שלי: קיום המדינה ויכולתה לשרת את אזרחיה בכבוד. גם המחויבות לחיים של תורה ומצוות עומדת על ההבנה שיש כאן משהו גדול ממני, הן המצווה - הקב"ה, והן המצווה - המבטאת את רצונו. מופיע בסוף פרשת משפטים עם ישראל מצהיר

על התחייבותו לשמירת דבר ה' באופן ברור ופשוט: "וַיֵּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה" (שמות כ"ד ז').

שנית, המחויבות מעמידה את האדם מול אתגר, היא לא מאפשרת לו לחמוק מקשיים והתמודדות. כך היא הופכת להיות אחד מהמנועים הגדולים של האדם לצמיחה וגדילה. עצם תודעת המחויבות מביאה את האדם להבנה שעליו להתמודד עם דרישות שאינן קלות לו. מרגע שעמד במשימה למרות הקושי הרי שגדל, צמח והתפתח. אדם כזה למד את נפשו יותר לעומק והוא מאפשר לעצמו להיפתח למגוון רחב של אפשרויות, לא להיכנע לפשוט ולמוכר. הדבר הזה נכון מגיל הינקות ועד לזקנה. זהו המובן העמוק של דברי חכמים "איזהו גיבור? הכובש את יצרו", יש לדייק כאן בדבריהם: לא נאמר כאן איזהו גיבור הכובש את 'יצרו הרע', אלא איזהו גיבור הכובש את יצרו. ומהו היצר? היצר הוא הכוח הפנימי המניע של האדם. האדם נדרש לכוון אותו ולא פעם אף לכבוש אותו לשם מטרות גדולות יותר, וכך נהיה אדם ל"גיבור".

שלישית, "המחויבות" מעמידה את האדם בפני אפשרויות שונות כדי שבעת רצון תעמוד בפניו האפשרות להתחבר אליהם באמת. במילים אחרות, אם לא היתה השגרה המחייבת, הרי שלא הייתה לאדם ההזדמנות להתחבר בכלל. אם לא הייתה המחויבות הרי שהאדם לא היה עומד על סיפו של מושא ההתחברות. לדוגמא, אם היה אדם מתפלל רק מתי שהוא מרגיש מחובר הרי שיש להניח שכמעט ולא הייתה הזדמנות בה אדם היה מתפלל. דווקא ההתחייבות לתפילה באופן קבוע מקנה לאדם את האפשרות להתחבר בפעמים שלבו יפתח אליה.

חולשותיה של המחויבות לצד חוזקות ההתחברות:

המחויבות עלולה להביא את האדם למעשים הנעשים מכוח האינרציה - יש בזה מימד שמקטין את רוחו של האדם ואת המוטיבציות שלו. העשייה עצמה עלולה להיפגע שכן ההתלהבות, החדווה והשמחה מתנוונות עם הזמן. על עבודת א-לוהים שאינה מתוך שמחה המבטאת התחברות עמוקה מזהירה התורה: "וַיָּבֹאוּ עֲלֵיךָ כְּלִימֵי קְלָלָה וְהִאֲלָה וְהִדְפֹּף וְהַשִּׁיגֹף עַד הַשְּׂמַדָּה כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְרֵי מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: מו וְהִנֵּי בְּךָ לְאֹת וּלְמוֹפֵת וּבְזָרְעֶךָ עַד-עוֹלָם: מו זַחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל: " (דברים כח מה-מו) ואיך תהיה עבודת ה' בשמחה אם לא על ידי עבודה של התחברות?! על פי דברי התורה כאן - **קיום התורה לבדו אינו מספיק, הקיום חייב להיות אותנטי, עמוק ומתוך הזדהות.**

וחשוב מאלו, חיים המבוססים על המחויבות בלבד עלולים להיות עיוורים למציאות עצמה. כאשר החיבור הוא פרמטר חשוב בחיי האדם - הרי שהוא שואל את עצמו שאלות, מפעיל את מחשבתו ובאופן טבעי הוא נעשה רגיש יותר למציאות. לעומת זאת חיים בהם הגורם היחיד הוא המחויבות - הרי שאין מקום לשאלות בטח שלא לגמישות. כאשר אברהם אבינו מתקומם על כוונתו של הקב"ה להשמיד את סדום - הוא שואל מתוך תביעתו הפנימית: "השופט כל הארץ לא יעשה משפט?!". כך גם עשה משה רבנו ע"ה כאשר הגן על ישראל ומנע את הכחדתם לאחר חטא העגל. התביעה הפנימית והאותנטית של אבותינו חוזרת פעם אחר פעם כדי ללמד אותנו שהקול הפנימי האותנטי של האדם הוא קול חיובי שחייב להיות חלק מתהליך הברור של רצון ה'.

לסיכום, נראה שהחיבור של האדם לעצמו מחולל התלהבות ושמחה. מקדם את השאלות והביקורתיות ומאפשר רגישות מיוחדת למציאות ולקול הפנימי של האדם. יש כאן יסוד המבקש להביא את האדם לפרוץ את הגבולות שעשוי לעורר להתעלות רוחנית דווקא, לפיו, האדם אינו פועל רק כמציית אלא גם כשותף.

מהו אם כן האיזון הראוי? כיצד מנצחת התורה על הצלילים הללו ובונה מהם יצירה כמה שיותר הרמונית? ברור שאין נוסחה אחת ברורה, אולם נדמה שדווקא פורים עשוי לספק לנו דרך התמודדות מסוימת להתנהל בין הקטבים.

במסכת שבת דף פ"ח ע"א מובא מדרש העוסק במתח שבין מתן תורה לפורים:

"ויתיצבו בתחתית ההר" (שמות יט, יז)

א"ר אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית

ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם

א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא!

אמר רבא: אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב (אסתר ט, כז) "קימו וקבלו

היהודים" קיימו מה שקיבלו כבר"

מעמד הר סיני - הוא מעמד של כפייה. הקולות והברקים, העשן, קול השופר ההולך וחזק, כולם מלמדים על כך שכל מי שהיה באותו מעמד לא הייתה לו כל אפשרות להתנגד או לסרב לקבלת התורה.

מכאן מגיעה זעקתו המפתיעה של רבי אחא בר יעקב: "מכאן מודעה רבה לאורייתא"! כלומר עצם הכפייה של התורה על ישראל היא דבר שמוריד מערכה, לכאורה. רש"י במקום (ד"ה מודעא רבא) מסביר דבר מדהים: "שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם? יש להם תשובה: שקבלוה באונס": כלומר אם ישראל קיבלו את התורה מאונס הרי ש"קבלה" כזו יש בה כדי לפטור אותם מהתורה עצמה, שהרי "אנוס רחמנא פטרי" (אנוס התורה פוטר אתו מעונש)! דווקא קבלת התורה בימי אחשורוש - בה אין כל כפייה, אלא מתוך בחירה חופשית מוחלטת היא קבלת התורה המחייבת לדורות.

מה יש בו בפורים שמאפשר בחירה חופשית? כנראה שעצם המציאות בה הקב"ה אינו נגלה אלא נדרשת הכרעה אמונית בכדי לראות את יד ה' במציאות, היא זו שמאפשרת את הבחירה העצמאית של האדם. אדם המקבל על עצמו את התורה מתוך הכרעה אישית עצמאית כזו, בוחר בה ממקום אותנטי. כאן מתגלה דבר פלא: פורים הוא חג שמצווה אותנו להשתחרר מהציווי ומן הכפייה של מעמד הר סיני - לרגע אחד - בכדי שנבחר בציווי מחדש מתוך בחירה.

הדבר מתבטא בהלכות פורים. המצווה בה נקרא האדם לשתות ולטשטש את הגבולות עליהם הכריז בבית הכנסת "ארור המן וברוך מרדכי" - היא סעודת הפורים. בסימן תרצ"ה (חלק או"ח) פוסק השו"ע כי סעודת פורים חייבת להתקיים ביום ואם עשאה בלילה - "לא יצא ידי חובתו". בסעיף ב' פוסק השו"ע כי את הסעודה יש לקיים לאחר שהתפלל מנחה. כלומר: בפועל זמן הסעודה הוא לאחר שהאדם קיים את יתר מצוות היום: קריאת מגילה, מתנות לאביונים (הסמוכים לקריאת המגילה) ומשלוח מנות. ומדוע? משום שמצוות אלו מייצרות את המסגרת שעל גבה יכול האדם להתחבר לצד הטוב שבו ולא הנמוך. חופש מוחלט הינו איבוד הזהות, הקריאה לחירות ומימושה עשויה להיות חיובית רק בזמן שהוכנו התנאים להתפתחות נכונה. מאידך - מימד החירות והאותנטיות חייב להיות חלק מעבודת ה', וגם חייב להיתפס כאחד מהשיאים הרוחניים שלה.

הרעיון היסודי הזה קיבל מקום גם בהגות המדינית המודרנית. רעיון "האמנה החברתית" שמשמעותו מסירת העצמאות והחירות המוחלטת של האדם לידי השלטון המרכזי על מנת שיהיה אפשר לקיים חברה. מה המוטיבציה של בני אדם למסור את חירותם לשלטון מרכזי? שני הסברים אפשריים – או שבני אדם זקוקים לריסון החיצוני על מנת לשרוד או שהם מבקשים ליצור מסגרת שתאפשר להם לארגן את הכוחות השונים בחברה על מנת להתפתח ולצמוח - ביחד.

בהלכה טמון הרעיון העמוק הזה: ההלכה מקיפה את החיים, אולם אין היא חונקת אותם. המחויבות להלכה עשויה לאפשר את יצירת התנאים שעל גביהם יפרוץ האדם קדימה. המגמה לחפש את החיבור ואת האותנטיות, את השמחה ואת הרגישות למציאות הנה חלק חשוב בחיים הדתיים שלנו - אולם נקודת המוצא היא נקודת מוצא של מחויבות, משם מתחילים. לצד המחויבות מתחייבת גם האותנטיות: הקריאה הפנימית של האדם שתחייב אותו לשאול שאלות לחקור לברר ולבסוף להיות שותף.

פורים הוא חג שמזמן את החיים בין הקטבים. זמן בו אנחנו נקראים להיפטר לרגע מהחייב ולהתחבר - ואז לחזור אליו ממקום אחר, גבוה יותר.

חג פורים שמח!

למשוב לחצו [כאן](#)